

ЧИ МАЮ Я ПРАВО 2.0 ?

Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції
(Житомир, 23 квітня 2026 р.)

відповідальність за приховування тяжкого злочину. Крім того, ст. 136 КК України передбачає покарання за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. Таким чином, з юридичної точки зору особа має право мовчати, навіть коли стала свідком несправедливих дій, особливо якщо свідчення можуть зашкодити їй або її близьким. Водночас важливо розуміти, що у деяких випадках мовчання може бути розцінене як співучасть або навіть приховування злочину. Це підтверджує наведений мною приклад.

Сьогодні Україна живе в умовах воєнного часу. Війна породжує нові труднощі та значно загострює проблеми, що вже існують у суспільстві. У таких умовах питання байдужості набуває особливої гостроти, адже мовчання може призвести до значно серйозніших наслідків, ніж у мирний час. Приховування злочину, замовчування небезпеки, відмова допомогти людині у небезпечній ситуації – це дії, що можуть спричинити ризик для життя громадян та безпеки держави. Проте навіть під час воєнної агресії основні конституційні права людини залишаються незмінними. Зокрема, згадане право не надавати свідчення проти себе та своїх рідних зберігає свою чинність, що свідчить про пріоритет захисту особистості навіть за надзвичайних обставин.

Підсумовуючи, слід сказати, що не кожне мовчання є правопорушенням, проте в окремих ситуаціях воно прямо порушує закон. Щоправда, на моє переконання, воно часто суперечить принципам моралі, людяності та може породжувати безкарність. Отже, право мовчати є законною формою захисту та збереження особистої безпеки, але не є способом уникнення моральної, а інколи й юридичної відповідальності.

Ішук А.О.

Навчально-науковий інститут права та
правоохоронної діяльності
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
isukandrij@gmail.com

м. Львів

ЧИ МАЮ Я ПРАВО НА ГІДНІСТЬ ПІД ЧАС ВІЙНИ?

Право на гідність є основоположною цінністю будь-якої спільноти, яка визначає ставлення до індивіда як до самоцінної особистості, незалежно від її соціального статусу, економічного становища чи політичних переконань. У мирний час це право видається самозрозумілим та захищеним. Проте під час війни його дієвість та можливість реалізації піддаються серйозним випробуванням. Коли лунає сигнал тривоги і люди змушені шукати притулок, коли життя може обірватися в будь-який момент через вибухи чи обстріли, питання збереження гідності стає не просто складним, а часто й абстрактним. Чи можливо зберегти людяність, відстоювати власні права та принципи в умовах пануючого хаосу, страху та руйнувань?

Війна, по суті, випробує не лише людську витривалість, а й здатність держави забезпечувати права своїх громадян, водночас трансформуючи суспільні та психологічні механізми. Аналізуючи нинішні події в Україні, можна констатувати те, що право на гідність, попри його юридичне закріплення у

нормативно-правових актах, не завжди реалізується. Люди, які перебувають у зонах бойових дій, часто переживають почуття страху, безпорадності та приниження, що стають частиною їхньої повсякденності.

Наприклад, волонтери з благодійної організації розповідали про людей, які для порятунку дітей чи близьких змушені були жертвувати власними потребами, харчуванням, відпочинком, а іноді навіть відмовлятися від фундаментальних моральних принципів задля виживання. Це свідчить, що в умовах війни збереження гідності стає не лише правовим, а й глибоко моральним вибором, що залежить від внутрішньої стійкості людини, її здатності самоповаги та вірності власним принципам.

У національному законодавстві право на гідність постає як фундаментальна цінність, що визначає основу суспільного устрою. Зокрема, згідно зі статтею 3 Конституції України, людина, її життя, здоров'я, честь та гідність вважаються найвищою цінністю в суспільстві. Це означає, що держава зобов'язана забезпечувати та захищати гідність кожного громадянина навіть в умовах воєнного стану. Крім того, утвердження та гарантування прав і свобод людини є основним завданням держави, що підкреслює перевагу особистості над будь-якими обставинами, включаючи військові дії.

Окремо слід зазначити положення статті 28 Конституції України, яка гарантує кожному право на повагу до його гідності та забороняє катування, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання. Важливо наголосити, що ця правова норма є абсолютною і не підлягає обмеженню навіть під час надзвичайного чи воєнного стану. На мою суб'єктивну думку, слушним видається твердження, що з правової точки зору право на гідність залишається невід'ємним та непорушним, незалежно від складності умов, у яких перебуває суспільство.

Поряд із національними гарантіями, право на гідність захищається й міжнародним правом, особливо в умовах військових конфліктів. У контексті сучасної війни в Україні це набуває особливої актуальності, адже саме міжнародні норми покликані стримувати прояви жорстокості та забезпечувати мінімальні стандарти гуманності. Женевські конвенції та інші міжнародні акти недвозначно встановлюють зобов'язання учасників конфлікту стосовно мирного населення та військовополонених. Однак практичне втілення цих положень залишається надзвичайно складним, адже реальність бойових дій в Україні демонструє численні випадки порушень прав людини - від насильства й тортур до ускладненого доступу до медичної допомоги та примусових евакуацій. Вищезазначені дії безпосередньо суперечать праву на гідність і свідчать про те, що в умовах кризи воно часто перетворюється на декларативний принцип, а не на справжню гарантію.

На індивідуальному рівні право на гідність виявляється у тому, як ми взаємодіємо з оточуючими у складних умовах. Досвід перебування в регіоні, де відчувався вплив бойових дій, продемонстрував, що відчуття гідності формують дрібні, але важливі аспекти як здатність висловлювати власну позицію, отримати медичну допомогу, зберігати особистий простір, отримати допомогу у важкий час. Якщо держава чи громада спроможні забезпечити ці базові умови, людина відчуває себе повноцінним членом суспільства, навіть у період війни. Коли ж такі можливості відсутні, гідність зазнає шкоди, а психологічна травма залишається надовго.

ЧИ МАЮ Я ПРАВО 2.0 ?

*Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції
(Житомир, 23 квітня 2026 р.)*

Важливою є також реакція суспільства на порушення цього права. У багатьох ситуаціях соціальна підтримка з боку оточуючих, волонтерів, громадських об'єднань та засобів масової інформації стає ключовим механізмом для відстоювання власної гідності. Наприклад, гуманітарні програми, що надають допомогу евакуйованим особам, не тільки задовольняють базові фізичні потреби, а й сприяють психологічній стабільності та відновленню відчуття самоповаги. Це підтверджує, що право на гідність під час війни є дієвим лише за умови наявності системи підтримки та взаєморозуміння.

Гідність можна підтримувати не тільки зовнішніми засобами, такими як допомога, закони чи суспільні звичаї. Проте існує і внутрішня гідність - це здатність бути вірним собі, усвідомлювати вартість власного існування, самостійно приймати рішення та діяти згідно зі своїми переконаннями. Вона не залежить від зовнішнього оточення. Саме це глибоке відчуття власної гідності допомагає багатьом людям вистояти у найскладніших умовах військового часу, надавати підтримку іншим та зберігати віру в доброту.

Важливу роль у цьому відіграють також освіта та культура. В умовах кризи саме формування поваги до прав людини та розуміння важливості гідності сприяє тому, щоб суспільство не втратило своїх моральних принципів. Програми психологічної допомоги, добровольчі рухи, освітні ініціативи для дітей та молоді створюють умови, де право на гідність є не просто формальною заявою, а справжньою цінністю, яку кожен може відчути та втілити в життя.

Держава, зі свого боку, пропонує певні засоби для забезпечення права на гідність у воєнний час, як-от соціальні допомоги, притулки для евакуйованих, захист мирних жителів. Однак досвід свідчить, що цього часто бракує. Чимало труднощів з'являється через повільність у діях, брак необхідних засобів або ж пряму загрозу, що заважає людям скористатися запропонованою допомогою. Тому для реалізації права на гідність потрібні не лише офіційні обіцянки, а й дієві механізми, які дозволяють кожній людині почуватися захищеною за будь-яких обставин.

Одним із ключових напрямків є діяльність активного громадянського суспільства та волонтерів. У воєнний час саме спільні зусилля спільноти допомагають зберігати гуманність, підтримувати нужденних та формувати простір, де цінується гідність кожного. Це може виявлятися у допомозі переселенцям, психологічній допомозі, організації гуманітарних маршрутів або просто у дбайливому ставленні до рідних та сусідів. Усі ці кроки показують, що право на гідність є справжньою цінністю, коли його підтримують не тільки закони, але й конкретні особи у своїх повсякденних діях.

Таким чином, можна стверджувати, що право на гідність під час війни існує, але його здійснення залежить від багатьох чинників: безпеки, наявності ресурсів, підтримки з боку держави та суспільства, а також від внутрішньої стійкості самої людини. Війна сама по собі не руйнує гідність - вона лише піддає її випробуванню. Ті, хто спроможний зберегти внутрішню самоцінність, взаємну повагу та людяність, доводять, що право на гідність не є чимось абстрактним, а є нагальною потребою та фундаментом для виживання.

Отже, відповідь на питання, чи маю я право на гідність у воєнний час, є однозначною - так, маю. Проте це право не є автоматичним, воно потребує постійного захисту, уваги, взаємної поваги та активної участі у збереженні гуманності. Війна змінює умови, але не скасовує базові цінності. Збереження гідності за важких обставин є істинним проявом відваги та людяності, а також шляхом до побудови майбутнього, де право на гідність буде діяти не тільки формально, а й у реальному житті кожної особи.